

کتاب شب امتحان فارسی (۱) دهم از ۴ قسمت اصلی به صورت زیر تشکیل شده است:

(۱) **آزمون‌های نوبت اول:** آزمون‌های شماره ۱ تا ۴ این کتاب مربوط به مباحث نوبت اول است که خودش به دو قسمت تقسیم می‌شود:

الف) آزمون‌های طبقه‌بندی شده: آزمون‌های شماره ۱ و ۲ را درس به درس طبقه‌بندی کرده‌ایم. بنابراین شما به راحتی پس از خواندن هر درس از درس‌نامه، می‌توانید تعدادی سؤال را بررسی کنید. حواستان باشد این آزمون‌ها، ۲۰ نمره‌ای و مثل یک آزمون کامل هستند. در کنار سؤال‌های این آزمون‌ها نکات مشاوره‌ای نوشته‌ایم. این نکات به شما در درس خواندن قبل از امتحان و پاسخگویی به آزمون در زمان امتحان کمک می‌کند.

ب) آزمون‌های طبقه‌بندی نشده: آزمون‌های شماره ۳ و ۴ را طبقه‌بندی نکرده‌ایم تا دو آزمون نوبت اول مشابه آزمون‌های معلمان از شما خواهد گرفت، ببینید. (۲) **آزمون‌های نوبت دوم:** آزمون‌های شماره ۵ تا ۱۲ از کل کتاب و مطابق امتحان نهایی طرح شده‌اند. این قسمت هم، خودش به ۲ بخش تقسیم می‌شود:

الف) آزمون‌های طبقه‌بندی شده: آزمون‌های شماره ۵ تا ۸ را که برای نوبت دوم طرح شده‌اند هم طبقه‌بندی کرده‌ایم. با این کار باز هم می‌توانید پس از خواندن هر درس تعدادی سؤال مرتبط را پاسخ دهید. هر کدام از این آزمون‌ها هم، ۲۰ نمره دارند. در واقع در این بخش، شما ۴ آزمون کامل را می‌بینید. این آزمون‌ها هم نکات مشاوره‌ای دارند.

ب) آزمون‌های طبقه‌بندی نشده: آزمون‌های شماره ۹ تا ۱۲ را طبقه‌بندی نکرده‌ایم؛ پس، در این بخش با ۴ آزمون نوبت دوم مواجه خواهید شد. این آزمون‌ها شامل امتحان نهایی خرداد ۱۴۰۳، شبیه‌ساز امتحان نهایی خرداد ۱۴۰۳ و دو آزمون چالشی‌تر با عنوان «بیست پلاس» هستند.

(۳) **پاسخ‌نامه تشریحی آزمون‌ها:** در پاسخ تشریحی آزمون‌ها تمام آن‌چه را که شما باید در امتحان بنویسید تا نمره کامل کسب کنید، برایتان نوشته‌ایم. پاسخ‌ها مطابق با فرمت پاسخ‌برگ مورد تأیید آموزش و پرورش دارای ریزبارم‌بندی و آدرس مبحثی می‌باشند.

(۴) **درس‌نامه کامل شب امتحانی:** این قسمت برگ برنده شما نسبت به کسانی است که این کتاب را نمی‌خوانند. در این قسمت تمام آن‌چه را که شما برای گرفتن نمره عالی در امتحان فارسی (۱) نیاز دارید، تنها در ۹ صفحه آورده‌ایم، بخوانید و لذتش را ببرید!

فهرست

صفحه صفحه

نوبت آزمون پاسخ‌نامه

آزمون شماره ۱	۳	۳۸	طبقه‌بندی شده) اول
آزمون شماره ۲	۵	۳۸	طبقه‌بندی شده) اول
آزمون شماره ۳	۷	۳۹	طبقه‌بندی نشده) اول
آزمون شماره ۴	۹	۳۹	طبقه‌بندی نشده) اول
آزمون شماره ۵ خرداد ۱۴۰۲ (صبح)	۱۱	۴۰	طبقه‌بندی شده) دوم
آزمون شماره ۶ خرداد ۱۴۰۲ (عصر)	۱۵	۴۰	طبقه‌بندی شده) دوم
آزمون شماره ۷	۱۹	۴۱	طبقه‌بندی شده) دوم
آزمون شماره ۸	۲۲	۴۲	طبقه‌بندی شده) دوم
آزمون شماره ۹ نهایی خرداد ۱۴۰۳	۲۵	۴۲	طبقه‌بندی نشده) دوم
آزمون شماره ۱۰ شبیه‌ساز خرداد ۱۴۰۳	۲۸	۴۳	طبقه‌بندی نشده) دوم
آزمون شماره ۱۱ بیست پلاس (چالشی‌تر)	۳۱	۴۴	طبقه‌بندی نشده) دوم
آزمون شماره ۱۲ بیست پلاس (چالشی‌تر)	۳۵	۴۶	طبقه‌بندی نشده) دوم

۴۸

درس‌نامه توپ برای شب امتحان

بارم‌بندی درس فارسی (۱)

معنی واژه	۱ نمره		
املاي واژه	۲ نمره	۷ نمره	قلمرو زبانی
دستور	۴ نمره		
آرایه‌های ادبی	۳ نمره		
تاریخ ادبیات	۱ نمره	۵ نمره	قلمرو ادبی
حفظ شعر	۱ نمره		
درک مطلب	۴ نمره		
معنی و مفهوم نثر	۲ نمره	۸ نمره	قلمرو فکری
معنی و مفهوم نظم	۲ نمره		

بارم آزمون نوبت دوم به نسبت ۱۰ نمره (نوبت اول) / ۱۰ نمره (نوبت دوم) از کل کتاب خواهد بود. هم‌چنین در بخش حفظ شعر، «شعرخوانی» درس‌های پنجم (همای رحمت)، هفتم (بوی گل و ریحان‌ها) و سیزدهم (دلبران و مردان ایران‌زمین) همگی مورد پرسش خواهند بود.

فهرست		فارسی ۱		رشته: کلیه رشته‌ها		تاریخ آزمون: دی‌ماه	
نوبت اول		پایه دهم		مدت آزمون: ۹۰ دقیقه			
ردیف		ستایش و درس اول					
۱	۰/۲۵	در مصراع «زهی گویا ز تو کام و زبانم» کدام نوع حذف دیده می‌شود؟ (لفظی – معنایی)					
۲	۰/۵	در عبارت زیر چند نادرستی املایی دیده می‌شود؟ تصحیح کنید. «در آبیگری سه ماهی بود: دو هاضم و یکی آجز، از قضا، روزی دو صیاد بر آن گذشتند.»					
۳	۰/۲۵ ۰/۷۵	موارد زیر را معنی کنید. الف) هر آن وصفی که گویم بیش از آنی ب) گشت یکی چشمه ز سنگی جدا غلغله‌زن، چهره‌نما، تیزپا					
۴	۰/۲۵	«الهی‌نامه» اثر کیست؟					
		درس دوم					
۵	۰/۵ ۰/۲۵	عبارت‌های زیر را معنی کنید. الف) همه کس را به سزا حق‌شناس باش، خاصه قرابت خویش را. ب) این‌قدر از من حرف نگیر.					
۶	۰/۲۵ ۰/۲۵	معنی واژگان مشخص شده را بنویسید. الف) هر که داد از خویشان بدهد، از داور مستغنی باشد. ب) رنج هیچ کس ضایع مکن.					
۷	۰/۵	در میان واژگان زیر نادرستی‌های املایی را بیابید و اصلاح کنید. فروغ – تیمارداشتن – غرابت و خویشان – حیات خانه – طاقت و توان – سر طاس بتا – آرام و با احتیاط – سراسیمه					
۸	۰/۵	املای صحیح را از داخل کمانک برگزینید. الف) تلّی از آجرهای شکسته و پاره‌های خشت و (خرده – خورده) های گچ، روی هم ریخته بود. ب) خواهر بزرگ او هم لب (حوز – حوض) نشسته بود و دندان‌هایش را مسواک می‌کرد.					
۹	۰/۲۵	قسمت مشخص شده، کدام آرایه ادبی را پدید آورده است؟ اما بهمن به کار خود سرگرم بود.					
		درس سوم					
۱۰	۰/۵ ۰/۵	در هر یک از موارد زیر مفهوم قسمت مشخص شده چیست؟ الف) هیچ گودالی چنین رفیع ندیده بودم/ در حضيض هم می‌توان عزیز بود. ب) شفق آینه‌دار نجابت/ و فلق، محرابی که تو در آن/ نماز صبح شهادت گزارده‌ای.					
۱۱	۰/۲۵	املای صحیح را از داخل کمانک برگزینید. مرگت چنان زندگی را به (سخره – صخره) گرفت.					
۱۲	۱	در سروده زیر دو ترکیب با ساختار «هسته + وابسته + وابسته» مشخص کنید. «آه ای مرگ تو معیار! مرگت چنان زندگی را به سخره گرفت/ و آن را بی‌قدر کرد/ که مردنی چنان/ غبطه بزرگ زندگانی شد/ ... / تو تنها تر از شجاعت/ در گوشه روشن وجدان تاریخ ایستاده‌ای/ به پاسداری از حقیقت»					
۱۳	۰/۵	دو مورد از آرایه‌های «مجاز – حسن تعلیل – تشخیص – حس آمیزی – ایهام» در سروده زیر وجود دارد، آن‌ها را نشان دهید. خونت/ با خون بهایت، حقیقت/ در یک تراز ایستاد/ و عزمت، ضامن دوام جهان شد.					
		درس پنجم					
۱۴	۰/۵	در بیت «زین کاروان‌سرای بسی کاروان گذشت/ ناچار کاروان شما نیز بگذرد» معنای استعاره‌ای کلمات مشخص شده را بنویسید.					
۱۵	۰/۲۵ ۰/۲۵	در ابیات زیر تشبیه و تضاد را نشان دهید. (یک مورد از هر آرایه کافی است). الف) بر تیر جورتان ز تحمل سپر کنیم تا سختی کمان شما نیز بگذرد ب) چون داد عادلان به جهان در، بقا نکرد بیداد ظالمان شما نیز بگذرد					
۱۶	۱	در بیت «ای تو رمه سپرده به چوپان گرگ طبع/ این گرگی شبان شما نیز بگذرد» منظور از «رمه» و «چوپان گرگ طبع» چیست؟ شاعر چه شرایطی را توصیف می‌کند؟					
۱۷	۰/۲۵	ادبیات خواننده را به ایستادگی در برابر ظلم فرا می‌خواند.					
۱۸	۰/۲۵	سیف‌الدین محمد فرغانی شاعر کدام قرن است؟ همه قرن‌ها رو نیازی نیست یادگیری، فقط همون‌ها که در فلامه درس نوشتیم کافیه.					
۱۹	۰/۵	بیت زیر را کامل کنید. دل اگر خداشناسی همه در رخ علی بین					

فارسی ۱		رشته: کلیه رشته‌ها	تاریخ آزمون: دی‌ماه	
نوبت اول		پایه دهم	مدت آزمون: ۹۰ دقیقه	
درس ششم				
۲۰	معنی بیت زیر را بنویسید. گَرت هَواست که معشوق نَگسَلد پیمان	نگاه دار سر رشته تا نگه دارد	۱	
۲۱	نقش دستوری ضمایر پیوسته (متصل) را در موارد زیر مشخص کنید. الف) ای صبحدم، ببین که کجا می‌فرستم	ب) گفتمت چون دُر حدیثی گر توانی داشت هوش	۰/۵	
۲۲	کنایه را در بیت زیر نشان دهید و مفهوم آن را بنویسید. دلا معاش چنان کن که گر بلغزد پای	فرشته‌ات به دو دست دعا نگه دارد	۰/۵	
۲۳	نقش دستوری کلمات مشخص شده را بنویسید. حدیث دوست‌نگویم مگر به حضرت دوست	که آشنا سخن آشنا نگه دارد	۰/۵	
۲۴	تفاوت معنایی واژه «معاش» را در هر یک از موارد زیر بررسی کنید. الف) دلا! معاش چنان کن که گر بلغزد پای ب) تعلیم ز اژه گیر در امر معاش	فرشته‌ات به دو دست دعا نگه دارد نیمی سوی خود می‌کش و نیمی می‌پاش	۰/۵	سؤالات تفاوت معنایی واژگان از کارگاه متن‌پژوهی بخش قلمرو زبانی مطرح می‌شود.
درس هفتم				
۲۵	معنی عبارت زیر را بنویسید. قصه حال یوسف را نیکو نه از حسن صورت او گفت، بلکه از حسن سیرت او گفت.		۰/۷۵	
۲۶	نقش دستوری کلمات مشخص شده را بنویسید. الف) ای دوست! درمان کار خود کن. ب) در آب، حیات تن‌ها بُود و در قرآن حیات دل‌ها بُود.		۰/۲۵ ۰/۵	
۲۷	در عبارت زیر، واژه‌های مشخص شده کدام آرایه ادبی را پدید آورده‌اند؟ «در بهشت از هزار گونه نعمت است و در قرآن از هزار گونه پند و حکمت است.»	وقتی زیر دو یا چند کلمه فط کشیده شده و از شما خواسته می‌شود تا «آرایه ادبی» رو پیدا کنید؛ دقت کنید که یک آرایه مدنظر بوده؛ اما اگر از شما خواستن «آرایه‌های ادبی» رو پیدا کنید؛ هر کدوم از کلمات مشخص شده رو جداگانه بررسی کنید.	۰/۲۵	
۲۸	در عبارت زیر «مشبه و مشبه‌به» را نشان دهید. «قرآن مانند است به بهشت جاودان»		۰/۵	
۲۹	«تفسیر سوره یوسف» اثر کیست؟		۰/۲۵	
۳۰	از شعرخوانی «بوی گل و ریحان‌ها» بیتی را بنویسید که آخرین واژه آن «پیمان‌ها» باشد.		۰/۵	
درس هشتم				
۳۱	آیا در عبارت «رقعه‌ای نوشتم و عذری خواستم» غلط املایی دیده می‌شود؟	☐ بله ☐ خیر	۰/۲۵	
۳۲	با توجه به درس «سفر به بصره» دو دلیل برای این که ناصر خسرو دعوت وزیر را نپذیرفت، ذکر کنید.	برای پاسخ‌دادن به این شکل سؤالات باید داستان هر درس رو در ذهن داشته باشی، بهترین راه یادگیری داستان هر درس، اینه که بدون توجه به کلمات سفت متن فقط متن رو روزنامه‌ای بفونی و ببینی هایلای درس از چه قراره!	۱	
۳۳	بیت زیر آدمی را به چه چیزی توصیه می‌کند و چه چیزی را شرط انسان‌بودن معرفی می‌کند؟ گفتم: «این شرط آدمیت نیست مرغ، تسبیح‌گوی و من خاموش»		۱	
۳۴	کاربرد معنایی پسوند «ک» را در هر یک از واژه‌های زیر بنویسید. الف) خورجینک: ب) درمک:		۰/۵	
درس نهم				
۳۵	انواع «و» را در متن زیر بررسی کنید. پسرشان که کودکی بود، دنبال گربه می‌دوید و سروصدا می‌کرد.		۰/۵	
۳۶	عبارت زیر را معنی کنید. گوزن را رعنا رقم می‌زد، خرگوش را چابک می‌بست.		۰/۵	
۲۰	جمع نمرات	موفق باشید		

آزمون ۹	تاریخ آزمون: خرداد ۱۴۰۳ مدت آزمون: ۹۰ دقیقه	رشته: کلیه رشته‌ها پایه دهم	فارسی (۱) نوبت دوم	خوبه
-------------------------------	---	---	--	-----------------

ردیف	نمره	قلمرو زبانی (۷ نمره)
۱	۰/۵	معنی واژه‌های مشخص شده را بنویسید. الف) بر تالابی از خون خویش / در گذرگاه تاریخ ایستاده‌ای ب) در نوای طوطیان حاذق بدی
۲	۰/۲۵	کدام واژه‌ها در دو متن زیر، معنای مشترکی را به ذهن می‌رسانند؟ الف) هرچند تدبیر در هنگام بلا فایده بیشتر ندهد، با این همه عاقل از منافع دانش هرگز نومید نگردد. ب) بدانست کاویخت گردآفرید مر آن را به‌جز چاره درمان ندید
۳	۰/۲۵	در کدام گزینه هر سه کلمه رابطهٔ مترادف ندارند؟ الف) کُمت - باره - سمند ب) گبر - ترگ - خود پ) حصار - باره - دژ
۴	۰/۲۵	کدام یک از واژگان زیر، اهمیت املائی کم‌تری دارد؟ الف) رحمت ب) آیت پ) دین ت) سودا
۵	۰/۵	واژهٔ درست را از بین واژه‌های داخل کمانک انتخاب کنید و بنویسید. الف) به جای دیوار، تلی از آجرهای شکسته و پاره‌های خشت و (خورده‌های - خرده‌های) گچ، روی هم ریخته بود. ب) آن‌ها از بین گل و لایی که حاصل (جزر - جذر) و مدّ آب «خور» است، خود را به قایق‌ها می‌رسانند.
۶	۰/۲۵	در کدام یک از موارد زیر، نادرستی املائی بیشتری دیده می‌شود؟ الف) پس به ضجر و مصادره از وی بازستانی و در خزینه نهی، درویش و رأیت را چه سود دارد؟ ب) خلف سدق نیاکان هنرور خود بود و نمایش نیم‌رخ زنده‌گان، راضی در بر داشت.
۷	۱	در گروه کلمات زیر، چهار واژهٔ نادرست املائی بیابید و شکل درست آن‌ها را بنویسید. «استعداد و قریحه - تقریض و مطلب ستایش آمیز - اشباح و هماندها - فرقت و وصلت - وقاحت و بی‌شرمی - معلوف و خوگرفته - اوان و هنگام - اندوه و ترب»
۸	۰/۲۵	در کدام یک از جمله‌های زیر، حذف به قرینهٔ معنایی وجود دارد؟ الف) حرام از یک کف دست کاغذ و یک بند انگشت مداد که خسرو به مدرسه بیاورد. ب) همنشین نیک بهتر از تنهایی است و تنهایی بهتر از همنشین بد.
۹	۰/۵	تفاوت معنایی فعل «شد» را در گزینه‌های زیر بررسی کنید. الف) روز سیوم به مجلس وزیر شدیم. ب) آن مرد خجل شد و عذرخواست.
۱۰	۰/۲۵	نقش ضمیر پیوسته در کدام گزینه متفاوت است؟ الف) که دوستان اگر دم دل دهند، جان ندهند ب) فرشته‌ات به دو دست دعا نگه دارد پ) ز روی لطف بگویش که جا نگه دارد ت) پیاده بیاموزمت کارزار
۱۱	۰/۵	با توجه به متن زیر، درستی یا نادرستی عبارت‌ها را مشخص کنید. «سرورم / جز تو کسی نمانده است / که در زندگی ما نخل و عنب و تاکستان بکارد» الف) زمان فعل‌ها به ترتیب ماضی بعید و مضارع التزامی است. ب) نوع «و» مشخص شده، عطف است.
۱۲	۰/۲۵	با توجه به بیت «وین بوم محنت از پی آن تا کند خراب / بر دولت‌آشیان شما نیز بگذرد» یک گروه اسمی مطابق با الگوی «صفت + هسته + مضاف‌الیه» بنویسید.
۱۳	۰/۵	پاسخ درست را از داخل کمانک انتخاب کنید. الف) در مصراع «سپهبد، عنان اژدها را سپرد» نوع «راء» (حرف اضافه - نشانهٔ مفعول) است. ب) در بیت «به خون گر کشی خاک من دشمن من / بجوشد گل اندر گل از گلشن من» واژهٔ (دشمن - خاک) در نقش منادا به کار رفته است.
۱۴	۰/۲۵	در جملهٔ «به شامگاه چنان بنگر که گویی روز بایستی در آن فرومیرد» جملهٔ پیرو را مشخص کنید.
۱۵	۰/۵	با توجه به ابیات زیر به پرسش‌ها پاسخ دهید. «زنی بود بر سان گردی سوار همیشه به جنگ اندرون نامدار کجا نام او بود گردآفرید زمانه ز مادر چنین ناویرد» الف) نقش واژهٔ مشخص شده با کدام واژه در مصراع دوم بیت اول یکسان است؟ ب) در بیت دوم، کلمهٔ حرف پیوند وابسته‌ساز است.

فارسی (۱)	رشته: کلیه رشته‌ها	تاریخ آزمون: خرداد ۱۴۰۳
نوبت دوم	پایه دهم	مدت آزمون: ۹۰ دقیقه

۱۶	با توجه به متن‌های داده‌شده، به سؤالات پاسخ دهید. «کیوتری که دگر آشیان نخواهد دید قضا همی‌بردش تا به سوی دانه و دام» «بدان که قرآن مانند است به بهشت جاودان؛ در بهشت از هزار گونه نعمت است و در قرآن از هزار گونه حکمت است.» الف) کدام کلمه، هم‌آوا دارد؟ ب) یک کلمه دوتلفظی مشخص کنید.	۰/۵															
قلمرو ادبی (۵ نمره)																	
۱۷	در بیت «یکی تیر زد بر بر اسب اوی / که اسب اندر آمد ز بالا به روی» ویژگی قهرمانی حماسه مشهود است یا ملی؟	۰/۲۵															
۱۸	درس عظمت نگاه از کتاب «مآندهای زمینی و مآندهای تازه» اثر انتخاب شده است.	۰/۲۵															
۱۹	نام پدیدآورندگان کدام آثار در مقابل آن درست ذکر نشده است؟ الف) ارزیابی شتابزده: جمال میرصادقی ب) اخلاق محسنی: حسین واعظ کاشفی ت) سمفونی پنجم جنوب: نزار قبانی ث) گوشواره عرش: مرتضی آوینی پ) من زنده‌ام: معصومه آباد	۰/۵															
۲۰	در جمله‌های زیر، کدام کلمات آرایه سجع را به وجود آورده‌اند؟ «الهی حجاب‌ها را از راه بردار و ما را به ما مگذار.»	۰/۲۵															
۲۱	در بیت زیر، کدام دلیل شاعرانه باعث حسن تعلیل شده است؟ «بید مجنون در تمام عمر، سر بالا نکرد حاصل بی‌حاصلی نبود به جز شرمندگی»	۰/۵															
۲۲	آرایه مناسب هر بیت را از ستون سمت چپ انتخاب کنید. (یک مورد اضافه است). <table border="1"> <tr> <td>الف) زین کاروانسرای بسی کاروان گذشت</td><td>ناچار کاروان شما نیز بگذرد</td><td>۱- جناس</td></tr> <tr> <td>ب) به گرز گران دست برد اشکیوس</td><td>زمین آهنین شد سپهر آبنوس</td><td>۲- استعاره</td></tr> <tr> <td>پ) گفتم که بوی زلفت گمراه عالم کرد</td><td>گفتا اگر بدانی هم اوت رهبر آید</td><td>۳- تمثیل</td></tr> <tr> <td>ت) گه به دهان بر زده کف چون صدف</td><td>گاه چو تیری که رود بر هدف</td><td>۴- اغراق</td></tr> <tr> <td></td><td></td><td>۵- ایهام</td></tr> </table>	الف) زین کاروانسرای بسی کاروان گذشت	ناچار کاروان شما نیز بگذرد	۱- جناس	ب) به گرز گران دست برد اشکیوس	زمین آهنین شد سپهر آبنوس	۲- استعاره	پ) گفتم که بوی زلفت گمراه عالم کرد	گفتا اگر بدانی هم اوت رهبر آید	۳- تمثیل	ت) گه به دهان بر زده کف چون صدف	گاه چو تیری که رود بر هدف	۴- اغراق			۵- ایهام	۱
الف) زین کاروانسرای بسی کاروان گذشت	ناچار کاروان شما نیز بگذرد	۱- جناس															
ب) به گرز گران دست برد اشکیوس	زمین آهنین شد سپهر آبنوس	۲- استعاره															
پ) گفتم که بوی زلفت گمراه عالم کرد	گفتا اگر بدانی هم اوت رهبر آید	۳- تمثیل															
ت) گه به دهان بر زده کف چون صدف	گاه چو تیری که رود بر هدف	۴- اغراق															
		۵- ایهام															
۲۳	مفهوم هر یک از کنایه‌های مشخص‌شده را بنویسید. الف) اینان دریادلان صف‌شکنی هستند که دل دشمن را از رعب و وحشت می‌لرزانند. ب) بزرگان به هر حق و باطلی از جای نشوند.	۰/۵															
۲۴	آرایه درست را از داخل کمانک انتخاب کنید. الف) با صدایی که گویی از ته چاه درمی‌آمد گفت: «داد زن! من گوش استماع ندارم لِمَنْ تَقُول» (تضمین - تلمیح) ب) از سوی خانه بیامد خواجه‌اش بر دکان بنشست فارغ خواجه‌وش (استعاره - تشبیه) پ) ای سرزمینی کز خاکت / خوشه‌های گندم می‌روید / و پیامبران برمی‌خیزند. (نماد - جناس)	۰/۲۵															
۲۵	کدام گزینه کامل‌کننده مصراع زیر است؟ «چه زخم چو نای هر دم ز نوای شوق او دم» الف) متحیرم چه نامم شه ملک لافتی را؟ ب) که لسان غیب خوش‌تر بنوازد این نوا را	۰/۲۵															
۲۶	کلمات درهم‌ریخته مصراع زیر را مرتب کنید. (سهل - باشد - چون - بیابان‌ها - عشق - است - حرم)	۰/۲۵															
۲۷	مصراع دوم بیت زیر را کامل کنید. «دگر ره چنان شد هنر آشکار»	۰/۵															
قلمرو فکری (۸ نمره)																	
۲۸	مفهوم مشترک ابیات زیر را بنویسید. الف) حدیث دوست‌نگویم مگر به حضرت دوست که آشنا سخن آشنا نگه دارد ب) تا نگردي آشنا زین پرده رمزی نشنوی گوش نامحرم نباشد جای پیغام سروش	۰/۵															
۲۹	خواجه نظام‌الملک در عبارت «شهر را از عدل، دیوار کن و راه‌ها از ظلم و خوف پاک کن، که حاجت نیست به گل و خشت و سنگ و گچ» چه چیزی را لازمه امنیت پایدار در مملکت دانسته است؟	۰/۵															

آزمون ۹	تاریخ آزمون: خرداد ۱۴۰۳ مدت آزمون: ۹۰ دقیقه	رشته: کلیه رشته‌ها پایه: دهم	فارسی (۱) نوبت دوم	
-------------------------------	---	--	--	--

۰/۵	۳۰ متن‌ها را بخوانید و به پرسش‌ها پاسخ دهید. «معلم دور نبود، صورتک به رو نداشت. «صاد» معلم ما بود. کارش نگار نقشه قالی بود.» «تدبیر برادران برخلاف تقدیر رحمان آمد، تا عالمیان بدانند که هرگز کید کایدان با خواست خداوند غیب‌دان برابر نیاید.» الف) نویسنده در توصیف معلم خود به کدام ویژگی‌های اخلاقی او اشاره کرده است؟ (ذکر یک مورد کافی است). ب) در متن دوم چه چیزی در تقابل با مشیت الهی قرار گرفته است؟	۳۰															
۱	۳۱ مفهوم مناسب هر گزینه را از ستون سمت چپ انتخاب کنید. (یک مورد اضافه است). <table border="1" data-bbox="397 478 1413 694"> <tr> <td>الف) هر آن که گردش گیتی به کین او برخاست</td><td>به غیر مصلحتش رهبری کند ایام</td><td>۱- متغیر بودن ایام</td></tr> <tr> <td>ب) سر گرگ باید هم اول برید</td><td>نه چون گوسفندان مردم درید</td><td>۲- شومی سرنوشت</td></tr> <tr> <td>پ) دوران روزگار به ما بگذرد بسی</td><td>گاهی شود بهار دگر گه خزان شود</td><td>۳- مجال ندادن به ظالم</td></tr> <tr> <td>ت) اگر غم و شادیت بود، به آن کس گوی که او تیمار غم و شادی تو دارد.</td><td></td><td>۴- ظلم‌پذیری</td></tr> <tr> <td></td><td></td><td>۵- همنشین مهربان و دلسوز</td></tr> </table>	الف) هر آن که گردش گیتی به کین او برخاست	به غیر مصلحتش رهبری کند ایام	۱- متغیر بودن ایام	ب) سر گرگ باید هم اول برید	نه چون گوسفندان مردم درید	۲- شومی سرنوشت	پ) دوران روزگار به ما بگذرد بسی	گاهی شود بهار دگر گه خزان شود	۳- مجال ندادن به ظالم	ت) اگر غم و شادیت بود، به آن کس گوی که او تیمار غم و شادی تو دارد.		۴- ظلم‌پذیری			۵- همنشین مهربان و دلسوز	۳۱
الف) هر آن که گردش گیتی به کین او برخاست	به غیر مصلحتش رهبری کند ایام	۱- متغیر بودن ایام															
ب) سر گرگ باید هم اول برید	نه چون گوسفندان مردم درید	۲- شومی سرنوشت															
پ) دوران روزگار به ما بگذرد بسی	گاهی شود بهار دگر گه خزان شود	۳- مجال ندادن به ظالم															
ت) اگر غم و شادیت بود، به آن کس گوی که او تیمار غم و شادی تو دارد.		۴- ظلم‌پذیری															
		۵- همنشین مهربان و دلسوز															
۰/۵	۳۲ با توجه به متن به پرسش‌ها پاسخ دهید. «دشمن در برابر ایمان جنود خدا، مژگی به ماشین پیچیده جنگ است. از همان نخستین ساعات فتح، هواپیماهای دشمن در پی تلافی شکست برمی‌آیند. حال آن که در معرکه قلوب مجاهدان خدا، آرامشی که حاصل ایمان است، حکومت دارد.» الف) در این متن، نویسنده از تقابل کدام نیروها در برابر هم سخن گفته است؟ ب) مفهوم آیه ﴿أَلَا يَذْكُرُ اللَّهُ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ﴾ از کدام بخش متن قابل فهم است؟	۳۲															
۰/۵	۳۳ در بیت «که هم رزم جستی هم افسون و رنگ / نیامد ز کار تو بر دوده ننگ» الف) منظور از «رنگ» در مصراع اول چیست؟ ب) مفهوم مصراع دوم را بنویسید.	۳۳															
۰/۵	۳۴ نویسنده در عبارت «برای من خواندن این که شن‌های ساحل نرم است، بس نیست؛ می‌خواهم پاهای برهنه‌ام آن را حس کنند. به چشم من هر شناختی که مبتنی بر احساس نباشد، بیهوده است.» بر چه چیزی تأکید دارد؟	۳۴															
۰/۲۵ ۰/۲۵ ۰/۵ ۰/۵ ۰/۵ ۰/۵ ۰/۷۵ ۰/۷۵	۳۵ معنی و مفهوم اشعار و عبارات زیر را به نثر روان بنویسید. الف) خون تو امضای راستی است. ب) گل از شوق تو خندان در بهار است. پ) به آورد با او بسنده نبود. ت) نکته گفتی با همه سوداگران ث) در حال، سی دینار فرستاد که این را به بهای تن‌جامه بدهید. ج) ناتانائیل، تمایزی میان خدا و خوشبختی قائل مشو و همه خوشبختی خود را در همین دم قرار ده. چ) کشانی بخندید و خیره بماند عنان را گران کرد و او را بخواند ح) ولی چه سود که «حسودان تنگ‌نظر و عنودان بدگهر» وی را به لهو و لعب کشیدند.	۳۵															
۲۰	جمع نمرات موفق باشید																

پاسخ‌نامه تشریحی

آزمون شماره ۱ (نوبت اول)

- ۱- معنایی (۰/۲۵) (فعل) «است» به قرینه معنایی حذف شده است: کام و زبانم از تو گویا [است].
- ۲- «حازم» (۰/۲۵) و «عاجز» (۰/۲۵) املاهای صحیح هستند.
- ۳- الف) هرگونه که توصیف کنم، تو باز هم بالاتر از آن هستی. (۰/۲۵)
- ب) چشمه پرشور (۰/۲۵)، زلال و شتابنده‌ای (۰/۲۵) از سنگی جدا و جاری شد. (۰/۲۵)
- ۴- عطار نیشابوری (۰/۲۵)
- ۵- الف) به شایستگی، حق همه را بشناس (۰/۲۵)، به‌ویژه خویشاوندان خود را. (۰/۲۵)
- ب) این قدر مرا وادار به حرف زدن نکن. (۰/۲۵)
- ۶- الف) بی‌نیاز (۰/۲۵) ب) تباه، تلف (۰/۲۵)
- ۷- «قرباب و خویشان» (۰/۲۵) و «حیات خانه» (۰/۲۵) املاهای صحیح هستند.
- ۸- الف) خرده (۰/۲۵) ب) حوض (۰/۲۵)
- ۹- کنایه (۰/۲۵) (سرگرم، کنایه از مشغول)
- ۱۰- الف) ارزشمندی و عظمت امام حسین (ع) (۰/۵)
- ب) نجابت و بزرگواری امام حسین (ع) (۰/۵)
- ۱۱- سُخره (۰/۲۵) (صخره: تخته‌سنگ)
- ۱۲- غبطه بزرگ زندگانی (۰/۵) و «گوشه روشن وجدان» (۰/۵)
- ۱۳- مجاز (۰/۲۵) (خون: مجاز از شهادت) / تشخیص (۰/۲۵) (ایستادن خون)
- ۱۴- «کاروان‌سرا» استعاره از دنیا (۰/۲۵) و «کاروان» استعاره از زندگی (۰/۲۵)
- ۱۵- الف) «تیر جور»: اضافه تشبیهی (جور: مشبه؛ تیر: مشبّه‌به)؛ «تحمل سپر کنیم»: تشبیه (تحمل: مشبه؛ سپر: مشبّه‌به) (یک مورد کافی است.)
- ب) «داد و بیداد» و «عادلان و ظالمان»: تضاد (۰/۲۵) (یک مورد کافی است.)
- ۱۶- «رمه»: مردم (۰/۲۵)؛ «چوپان گرگ‌طبع»: حاکمان ظالم (۰/۲۵)؛ شرایط پر از ظلم و ستم حاکم بر جامعه را توصیف می‌کند. (۰/۵)
- ۱۷- پایداری (۰/۲۵)
- ۱۸- قرن هفتم (۰/۲۵)
- ۱۹- به علی شناختم من به خدا قسم خدا را (۰/۵)
- ۲۰- اگر آرزوی توست که معشوق به عهد و پیمان دوستی با تو وفادار بماند (۰/۵)، تو نیز به عشق وفادار باش و ریسمان محبت را نگه دار. (۰/۵)
- ۲۱- الف) مفعول (۰/۲۵) (تو را می‌فرستم) ب) متمم (۰/۲۵) (به تو گفتم)
- ۲۲- لغزیدن پا (۰/۲۵)؛ کنایه از انجام کار خطا و گناه (۰/۲۵)
- ۲۳- حدیث: مفعول (۰/۲۵) / آشنا: مضاف‌الیه (۰/۲۵)
- ۲۴- در مورد «الف» معاش به معنای «زندگی» است (۰/۲۵) و در مورد «ب» در معنای «روزی و مایحتاج زندگی» است. (۰/۲۵)
- ۲۵- داستان حال یوسف (ع) را نه به خاطر زیبایی ظاهر او بیان کرد (۰/۵)، بلکه به خاطر زیبایی باطن او گفت. (۰/۲۵)
- ۲۶- الف) «دوست»: منادا (۰/۲۵) ب) «آب»: متمم (۰/۲۵)؛ «دل»: مضاف‌الیه (۰/۲۵)
- ۲۷- سجع (۰/۲۵)
- ۲۸- قرآن: مشبه (۰/۲۵) / بهشت: مشبّه‌به (۰/۲۵)
- ۲۹- احمد بن محمد بن زید طوسی (۰/۲۵)
- ۳۰- تا عهد تو درستم، عهد همه بشکستم (۰/۲۵) / بعد از تو روا باشد نقض همه پیمان‌ها (۰/۲۵)
- ۳۱- خیر (عبارت غلط املائی ندارد). (۰/۲۵)
- ۳۲- ۱) ناپسمانی اوضاع (۰/۵) ۲) با نوشتن نامه‌ای، میزان دانش خود را به وزیر نشان داد تا وزیر او را بالاتر از آنچه هست تصور نکند. (۰/۵)
- ۳۳- تسبیح خداوند را گفتن (۰/۵)؛ غافل‌نشدن از یاد خداوند (۰/۵)
- ۳۴- الف) خورجین «کوچک» (۰/۲۵)
- ب) سگّه نفره «کم‌ارزش» (۰/۲۵)

آزمون شماره ۲ (نوبت اول)

- ۱- از روی رحمت و لطف نگاهی به حال ما بینداز. (۰/۵)
- ۲- الف) روشنایی، پرتو (۰/۲۵) ب) پیچ و خم زلف (۰/۲۵)
- ۳- الف) آشکار و نهان: تضاد (۰/۵) ب) خندیدن گل: تشخیص (۰/۲۵)؛ علت شکوفایی گل، عشق به خداوند است: حسن تعلیل (۰/۲۵)
- ۴- خداوند اصل زندگی است. (۰/۵)
- ۵- در مصراع اول به خروشان‌بودن (۰/۲۵) و در مصراع دوم به سرعت حرکت چشمه (۰/۲۵) اشاره کرده است.
- ۶- الف) زمان ناامیدی، امیدت را بیشتر کن (۰/۲۵) و ناامیدی را به امیدواری وابسته بدان. (۰/۲۵) ب) خیره نگاه می‌کرد، اما چیزی نمی‌فهمید. (۰/۲۵)
- ۷- الف) درخشان (۰/۲۵) ب) شیفته، بسیار مشتاق، آزمند (۰/۲۵)
- ۸- الف) غصه (۰/۲۵) ب) قرباب (۰/۲۵) پ) اصرار (۰/۲۵) ت) حوض (۰/۲۵)
- ۹- الف) خویشتن‌داری (۰/۵) ب) قدرشناسی (۰/۵)
- ۱۰- قابوس‌نامه (۰/۲۵)، گلستان (۰/۲۵)
- ۱۱- «غبطه»: هسته (۰/۲۵) / «بزرگ»: صفت (۰/۲۵) / «زندگانی»: مضاف‌الیه (۰/۲۵)
- ۱۲- «گزارده‌ای» به این شکل صحیح است. (۰/۲۵)
- ۱۳- الف) «امضا» کنایه از تأیید (۰/۵)
- ب) «حسینی‌شدن» کنایه از اهل حق شدن (۰/۵)؛ «یزیدی‌شدن» کنایه از اهل باطل بودن (۰/۵)
- ۱۴- الف) درست (۰/۲۵) «من» نهاد جمله اول است، [امن] دوست دارم. ب) نادرست (۰/۲۵) (فقط یک ترکیب وصفی دارد: آن گودال)
- پ) نادرست (۰/۲۵) (واژه دوتلفظی مثل «آموزگار / آموزگار» در متن نیست.)
- ۱۵- الف) سید علی موسوی گرمارودی (۰/۲۵) ب) خواجه نظام‌الملک توسی (۰/۲۵)
- ۱۶- ظلم شما مانند تیر است (۰/۲۵) و ما صبر را سپر آن می‌کنیم (۰/۲۵) تا این قدرت شما نیز به پایان برسد. (۰/۲۵)
- ۱۷- صورت مرتب‌شده مصراع اول: آب اجل که گلوگیر خاص و عام هست (۰/۵) / ترکیب اضافی در مصراع دوم: دهان شما (۰/۲۵)
- ۱۸- «شیران» استعاره از انسان‌های بزرگ و لایق (۰/۲۵)؛ «سگان» استعاره از انسان‌های فرومایه و پست (۰/۲۵)
- ۱۹- نماد نحسی و شومی (۰/۲۵)
- ۲۰- مورد «ب» (۰/۲۵) (که علم کند به عالم شهادی کربلا را)
- ۲۱- چه زخم چو نای هر دم، ز نوای شوق او دم (۰/۲۵)
- ۲۲- خذلان (۰/۲۵)
- ۲۳- ای دل، آن گونه زندگی کن (۰/۲۵) که اگر خطا و گناهی کردی (۰/۲۵) فرشته برایت دعا کند و تو را حفظ نماید. (۰/۲۵)
- ۲۴- الف) مضاف‌الیه (۰/۲۵) (راهگذار تو) ب) متمم (۰/۲۵) (اگر به من دل دهند)
- ۲۵- زیرا نشان‌دهنده عواطف و احساسات شاعر است (۰/۲۵) و در ادب غنایی نیز، احساسات و عواطف شاعر در شعر دیده می‌شود. (۰/۵)
- ۲۶- تا عهد تو درستم، عهد همه بشکستم (۰/۵)
- ۲۷- اجازه دهد اندکی بیشتر در حمام بمانیم (۰/۵) و خود را پاکیزه کنیم. (۰/۵)
- ۲۸- الف) صمیمیت و صداقت معلم (۰/۵)
- ب) اگر به شهر نمی‌آمد، به این حد مشهور نمی‌شد و رشد نمی‌کرد. (۰/۵)
- ۲۹- الف) شندرغاز (۰/۲۵) ب) صورت (۰/۲۵)
- ۳۰- میان‌وند (۰/۲۵) (واو در واژه‌هایی مثل «گفت‌وگو، پرس‌وجو...» میان‌وند است.)

۳۱- فعل «بودیم» پس از «آخر کار» و «مشکل صاد» (۵/۵) به قرینه معنایی حذف شده است. (۵/۵) (چشم به راه آخر کار [بودیم] و باخبر از مشکل صاد [بودیم].)

آزمون شماره ۳ (نوبت اول)

- ۱- جعبه، صندوق (۵/۲۵) (درس ۶)
- ۲- بوته گل، گل سرخ، بیخ بوته گل (۵/۲۵) (درس ۱)
- ۳- رخت کن حتم (۵/۲۵) (درس ۸)
- ۴- هر فرورفتگی اندام چون گودی چشم (۵/۲۵) (درس ۹)
- ۵- الف غبطه (۵/۲۵) (درس ۳) (ب) نثار (۵/۲۵) (درس ۷)
- ۶- خیر همه کلمات صحیح اند. (۵/۲۵) (درس ۶)
- ۷- «لثیمی و پستی» (۵/۲۵) (درس ۷)، «عُز و خواسته» (۵/۲۵) (درس ۸) و «رستن از مخمسه» (۵/۲۵) (درس ۹) املاهای صحیح هستند.
- ۸- الف نیکومنظر (۵/۲۵) (درس ۸) (ب) اجل (۵/۲۵) (درس ۵)
- ۹- «هر کس»؛ نهاد (۵/۲۵)؛ «دنیا و آخرت»؛ مفعول (۵/۲۵) (مربوری)
- ۱۰- چو سرو از راستی غم را برزد (۵/۲۵)، اندر جهان تاراج غم را ندید. (۵/۲۵) (درس ۳)
- ۱۱- الف فعل «بُود» بعد از «وُصَلت» (۵/۲۵) به قرینه لفظی (۵/۲۵) حذف شده است. (درس ۷)
- (ب) فعل «است» بعد از «بهتر» (۵/۲۵) به قرینه معنایی (۵/۲۵) حذف شده است. (درس ۷)
- ۱۲- الف ربط (۵/۲۵) (زیرا بین دو جمله آمده است). (درس ۱)
- (ب) عطف (۵/۲۵) (زیرا بین دو کلمه آمده است). (درس ۱)
- (پ) میان‌وند (۵/۲۵) (زیرا بین اجزای یک واژه آمده است). (درس ۹)
- (ت) عطف (۵/۲۵) (زیرا بین دو کلمه آمده است). (درس ۹)
- ۱۳- الف متمم (۵/۲۵) «هز» حرف اضافه است. (درس ۲)
- (ب) قید (۵/۲۵) (قید از ارکان اصلی جمله نیست). (درس ۲)
- ۱۴- ایستاده‌ای: ماضی نقلی (۵/۲۵) می‌آشامانی: مضارع اخباری (۵/۲۵) (درس ۳)
- ۱۵- تشبیه (۵/۲۵)، شاعر «جور» (مشبه) را به «تیر» (مشبّه‌به) مانند کرده است. (۵/۲۵)
- ۱۶- الف «مو» (۵/۲۵) استعاره از امواج (۵/۲۵) (درس ۱)
- (ب) «گهر» (۵/۲۵) استعاره از گیاهان (۵/۲۵) (درس ۱)
- ۱۷- «مهر» (۵/۲۵) دو معنی دارد: خورشید، محبت (۵/۲۵) (درس ۶)
- ۱۸- «سر» (۵/۲۵) مجاز از قصد و اندیشه (۵/۲۵) (درس ۱)
- ۱۹- «چپ و راست» (۵/۲۵) و «فراز و نشیب» (۵/۲۵) (درس ۱)
- ۲۰- قابوس‌نامه، کلیله و دمنه، گلستان و بوستان، مثنوی معنوی (هر مورد ۵/۲۵) ذکر دو مورد کافی است. (گونه‌شناسی فصل ۱)
- ۲۱- قابوس‌نامه: عنصرالمعالی کیکاووس (۵/۲۵) / سیاست‌نامه: خواجه نظام‌الملک توسی (۵/۲۵) (درس‌های ۲ و ۳)
- ۲۲- الف گزینه «۱» (۵/۲۵) (درس ۵) (ب) گزینه «۲» (۵/۲۵) (درس ۷)
- ۲۳- که لسان غیب خوش‌تر بنوازد این نوا را (۵/۵) (درس ۵)
- ۲۴- الف بزرگان با هر حق و باطلی برآشفته نمی‌شوند. (۵/۲۵) (درس ۲)
- (ب) چاره‌اندیشی برادران (۵/۲۵) برخلاف خواست و مشیت الهی بود. (درس ۷)
- (پ) کرایه‌دهنده چهارپا (۵/۲۵) از ما سی سگه طلای مراکشی به عنوان کرایه می‌خواست. (درس ۸)
- (ت) معلّم پرنده‌گان را واضح (۵/۲۵)، گوزن را خوش‌قامت (۵/۲۵) و خرگوش را جالاک می‌کشید. (درس ۹)
- (ث) خوشا که دهانم و زبانم از قدرت تو گویا شده است (۵/۲۵) و آشکار و نهان وجودم از توست. (۵/۲۵) (ستایش)
- (ج) سختی و بلا، جغد ویرانگری است (۵/۲۵) که به ما بسنده نمی‌کند (۵/۲۵)؛ شما را نیز خانه‌خواب خواهد کرد. (۵/۲۵) (درس ۶)
- (چ) ابر سرمایه خود را که باران است (۵/۲۵)، از من می‌گیرد (۵/۲۵) و باغ از من صاحب زیبایی می‌شود. (۵/۲۵) (درس ۱)
- ۲۵- دورویی (۵/۵) (درس ۲)
- ۲۶- برای آن‌که مخاطب نامه به میزان علم و شایستگی او پی ببرد. (۵/۵) (درس ۸)
- ۲۷- بیت «پ» (۵/۲۵) (مفهوم مشترک: هر کسی شایسته و محرم راز عشق نیست). (درس ۶)
- ۲۸- منظور صدای بسیار بلند و مهیب آب است. (۵/۵) (درس ۱)
- ۲۹- شرمندگی (۵/۲۵) (سر بالانکردن کنایه از شرمندگی است). (درس ۳)

۳۰- الف به گوشه‌ای رفتیم. (۵/۵) (ب) معرفت، دانش (۵/۵)

(پ) به من کمکی کند. (۵/۵) (درس ۸)

۳۱- اسب از پهلوی زیبایی و تناسب خود را کاملاً نشان می‌داد. (۵/۵) (درس ۹)

آزمون شماره ۴ (نوبت اول)

- ۱- تباه، تلف (۵/۲۵) (درس ۲)
- ۲- عارف، آشفته، عاشق (۵/۲۵) (درس ۸)
- ۳- پیشگاه (۵/۲۵) (درس ۶)
- ۴- هراسان، آشفته (۵/۲۵) (درس ۲)
- ۵- الف نظر (۵/۲۵) (ستایش) (ب) محرابی (۵/۲۵) (درس ۳)
- (پ) نقض (۵/۲۵) (درس ۷) (ت) عاجزی (۵/۲۵) (درس ۸)
- ۶- «طرب و شادی» (۵/۲۵) (درس ۷)، «عامل شهر» (۵/۲۵) (درس ۳)، «میز خطابه» (۵/۲۵) (درس ۹) و «عنان آرز» (۵/۲۵) (درس ۵) املاهای صحیح هستند.
- ۷- خورجینک: خورجین کوچک (۵/۲۵) / دزمک: دزم کم‌ارزش (۵/۲۵) (درس ۸)
- ۸- «و» در «گفت‌وگو» میان‌وند است، زیرا بین اجزای یک واژه آمده است (۵/۲۵) اما «و» در «زندگی و مرگ» عطف است، زیرا بین دو واژه آمده است. (۵/۲۵) (درس ۹)
- ۹- الف «پیرنگ» هسته: (۵/۲۵) «اسب»: مضاف‌الیه (۵/۲۵) (درس ۹)
- (ب) «نقاشی»: هسته (۵/۲۵)؛ «گویا»: صفت (۵/۲۵) (درس ۹)
- ۱۰- الف مضاف‌الیه (۵/۲۵) (خُسن تو) (درس ۶)
- (ب) مضاف‌الیه (۵/۲۵) (آمد به یادم = یاد من) (درس ۶)
- ۱۱- ارجمند بی قدر (۵/۲۵)؛ سخره ≠ تکریم (۵/۲۵) (درس ۳)
- ۱۲- شیخ: نهاد (۵/۲۵) / موش: مفعول (۵/۲۵) / حقه: متعم (۵/۲۵) / تو: متعم (۵/۲۵) (درس ۶)
- ۱۳- الف «دست» (۵/۲۵) مجاز از قدرت و توان (۵/۲۵)
- (ب) «چه خیزد»: استفهام انکاری (۵/۲۵) = چیزی بر نمی‌خیزد (۵/۲۵) (درس ۶)
- ۱۴- الف تشبیه (۵/۲۵) (قرآن به آب روان تشبیه شده است). (درس ۷)
- (ب) استعاره (۵/۲۵) (شیران: استعاره از انسان‌های لایق / سگان: استعاره از انسان‌های پست) (درس ۵)
- (پ) تضاد (۵/۲۵) (داد و ستم: تضاد) (درس ۵)
- (ت) جناس (۵/۲۵) (گوش و هوش: جناس ناهمسان) (درس ۸)
- ۱۵- الف «گهر» (۵/۲۵) استعاره از گیاه (۵/۲۵) (درس ۱)
- (ب) علت این که خروس، هنگام صبح می‌خواند، اشاره به گذر عمر است (۵/۲۵) و این امر یک علت ادبی است نه واقعی که «حسن تعلیل» را پدید آورده است. (۵/۲۵) (درس ۳)
- ۱۶- آثار تعلیمی با جنبه تخیلی - ادبی (۵/۲۵) (گونه‌شناسی فصل ۱)
- ۱۷- الف نیمایوشیچ (۵/۲۵) (درس ۱) (ب) جمال میرصادقی (۵/۲۵) (درس ۲)
- (پ) محمد بن منور (۵/۲۵) (درس ۶)
- ۱۸- بی‌خویشتمن کردی، بوی گل و ریحان‌ها (۵/۵) (درس ۷)
- ۱۹- مورد «ب» (۵/۲۵) (می‌گویم و بعد از من گویند به دوران‌ها) (درس ۷)
- ۲۰- مورد «الف» (۵/۲۵) (مصراع اول به این صورت صحیح است: «برای گدای مسکین، در خانه علی زن»)
- ۲۱- الف مشت‌ومال‌دهنده (۵/۲۵) و کیسه‌کش حتم (۵/۲۵) آمدند و خدمت کردند. (درس ۸)
- (ب) هنگامی که به نظر آمد (۵/۲۵) که مرده است آن را انداخت. (۵/۲۵)
- (پ) بکوش که با هر کار بی‌اصل و اساسی (۵/۵)، حال و سرشت خود را تغییر ندهی. (۵/۵) (درس ۲)
- (ت) گل به دلیل اشتیاقی که به تو دارد (۵/۲۵)، درفصل بهار شگفته می‌شود. (۵/۲۵) (ستایش)
- (ث) مرگ که چون بادی (۵/۲۵) شمع وجود انسان‌های بسیاری را خاموش کرد (۵/۲۵)، چراغ وجود شما را نیز خاموش خواهد کرد. (۵/۲۵)
- (ج) ای معشوق! غبار گذرگاهی که تو بر آن گام نهاده‌ای، کجاست (۵/۵) تا حافظ آن را به عنوان یادگاری که باد صبا از سمت تو آورده، نگه دارد. (۵/۲۵) (درس ۶)
- ۲۲- نباید ظاهر عملت درست و باطن آن نادرست باشد. (۵/۵) (درس ۲)
- ۲۳- الف زلال (۵/۲۵) و سریع (= جاری) (۵/۲۵)
- (ب) در میان همه موجودات (۵/۲۵)
- (پ) برتر بودن (۵/۲۵) (درس ۱)
- ۲۴- الف حضرت یوسف (۵/۲۵) (ب) عبرت‌گرفتن از سرانجام فریبکاران (۵/۵)
- (پ) فریبکارانی که در برابر حق می‌ایستند و نابود می‌شوند. (۵/۵) (درس ۷)
- ۲۵- توکل به خداوند آدمی را از همگان بی‌نیاز می‌کند. (۵/۵) (درس ۶)

درس نامه توپ برای شب امتحان

فصل یکم: ادبیات تعلیمی

درس یکم: چشمه

مفاهیم

زهی گویا ز تو، کام و زبانم / تویی هم آشکارا، هم نهانم: چه خوش است که آرزوی قلبی و آن چه بر زبان می‌رانم، درباره تو باشد، زیرا تو تمام وجودم هستی / **چو در وقت بهار آبی پدیدار / حقیقت پرده بر داری ز رخسار**: وقتی که در فصل بهار نمایان می‌شوی، از چهره حق (که خودت هستی) نقاب را کنار می‌زنی / **گه به دهان پرزده کف چون صدف / گاه چو تیری که رود بر هدف**: گاه کفی چون صدف بر رویش قرار می‌گرفت و گاه مانند تیری که به سوی هدف می‌رود به سرعت حرکت می‌کرد / **راست به مانند یک زلزله / داده تنش بر تن ساحل یله**: درست مانند زمین‌لرزه، بدنش را بر تن ساحل تکیه داده بود / **لیک چنان خیره و خاموش ماند / کز همه شیرین سخنی گوش ماند**: اما چنان مات و مبهوت و ساکت ماند که با آن همه خوش‌زبانی دیگر حرفی برای گفتن نداشت / **آن که حزم زیادت داشت و بارها دست‌برد زمانه جافی را دیده بود، سبک روی به کار آورد**: آن ماهی که محتاط‌تر بود و بارها غارت و چپاول زمانه ستمگر را دیده بود، سریع دست به کار شد. / **هر چند تدبیر در هنگام بلا فایده بیشتر ندهد؛ با این همه، عاقل از منافع دانش هرگز نومید نگردد و در دفع مکاید دشمن، تأخیر صواب نبیند**: هر چند چاره‌اندیشی در هنگام بلا، اغلب بی‌فایده است، با این حال، عاقل از منافع‌های دانش هرگز ناامید نمی‌شود و در دور کردن مکرهای دشمن، تأخیر را درست نمی‌داند.

واژگان

افلاک: جمع فلک، آسمان‌ها / **رزاق**: روزی‌دهنده / **زهی**: هنگام اظهار خشنودی یا شگفتی از چیزی یا تشویق و تحسین کسی گفته می‌شود. خوشا، آفرین، شگفتا / **فروغ**: روشنایی، پرتو / **فضل**: لطف، توجه، رحمت، احسان - که از خداوند می‌رسد - / **کام**: دهان / **برازندگی**: شایستگی / **پیرایه**: زیور و زینت / **تیزپا**: تندرو، تیزرو / **جافی**: ستمگر / **حازم**: محتاط / **خیره**: سرگشته، حیران، فرومانده / **دست‌برد**: هجوم و حمله / **دست‌برد دیدن**: مورد حمله و هجوم قرارگرفتن / **شکن**: بیج و خم زلف / **صورت‌شدن**: به نظر آمدن، تصوّرشدن / **غُلغله‌زن**: شور و غوغاکنان / **فرج**: گشایش، گشایش در کار و از میان رفتن غم و رنج / **گلبن**: بوته یا درخت گل، به ویژه بوته گل سرخ / **معرکه**: میدان جنگ، جای نبرد / **مکاید**: جمع مکیدت، مکرها، حيله‌ها / **میعاد**: وعده، قرار / **میعادنهان**: قرارگذاشتن / **نادره**: بی‌همتا، شگفت‌آور / **نمط**: روش، طریقه / **زین نمط**: بدین ترتیب / **نیلوفری**: صفت نسبی، منسوب به نیلوفر، به رنگ نیلوفر، لاجوردی؛ در متن درس، مقصود از «پرده نیلوفری»، آسمان لاجوردی است. / **وَرطه**: گرداب، گودال، مهلکه، گرفتاری / **هنگامه**: غوغا، داد و فریاد، شلوغی / **یله**: رها، آزاد، یله‌دادن، تکیه‌دادن

نکات زبانی، ادبی و فکری

املاهای مهم: رزاق / زهی / فروغ / غلغله / معرکه / حامل / زهره‌در / نعره / نمط / یله / ورطه / خصلت / فضل / عجایب / خلاق / حازم و محتاط / حزم و احتیاط / وعده و میعاد / ذخیرت / تجربت / وقت حیل / صواب ندیدن / تأخیر / وقت ثبات / صورت‌شدن و به نظر آمدن / احوال / چیره و غالب / مدهوش و پای‌کشان

واژه «همسری» در مصراع «کیست کند با چو منی همسری» به معنی «برابری» است، اما امروزه این واژه در معنی «ازدواج» به کار می‌رود.

واژه «راست» در مصراع «راست به مانند یکی زلزله» به معنی «دقیقاً» است، اما امروزه این واژه در معنی «سمت راست یا سخن راست» به کار می‌رود.

در شعر «چشمه»، «چشمه» نماد انسان‌های مغرور و متکبر است.

در مصراع «از خجلی سر به گریبان برد» «سر به گریبان بردن» کنایه از «شرمندگی» است.

حسن آمیزی: آمیختن دو یا چند حس و یا یک حس با پدیده‌ای ذهنی (انتزاعی)، در کلام را «حسن آمیزی» می‌گویند؛ مانند: حرف‌هایم مثل یک تگه چمن روشن بود (روشن بودن حرف) / کز همه شیرین سخنی گوش ماند (شیرینی سخن)

در بیت «خواست کز آن ورطه قدم درکشد / خویشتن از حادثه برتر کشد» «قدم درکشیدن» و «خویشتن برتر کشیدن» به معنی خود را رها کردن و نجات‌دادن است.

مجاز: هر واژه امکان دارد در معنای حقیقی و یا معنای غیرحقیقی به کار رود. به معنای حقیقی واژه، «حقیقت» و به معنای غیرحقیقی آن، «مجاز» می‌گویند. «حقیقت»، اولین و رایج‌ترین معنایی است که از یک واژه به ذهن می‌رسد. «مجاز» به کار رفتن واژه‌ای است در معنی غیرحقیقی، به شرط آن که میان معنای حقیقی و معنای غیرحقیقی واژه، ارتباط و پیوندی برقرار باشد؛ مثال:

پیش دیوار آن چه گویی، هوش دار / تا نباشد در پس دیوار، گوش (گوش: مجاز از انسان سخن‌چین)

ما را سر باغ و بوستان نیست / هر جا که تویی تفرج آن جاست (سر: مجاز از قصد و اندیشه)

عالم از شور و شر عشق خبر هیچ نداشت / فتنه‌انگیز جهان، نرگس جادوی تو بود (نرگس: مجاز و استعاره از چشم)

چون بگشایم ز سر مو شکن / ماه ببیند رخ خود را به من (مو: مجاز از امواج)

در بن این پرده نیلوفری / کیست کند با چو منی همسری (پرده نیلوفری: مجاز از آسمان لاجوردی)

قطره باران که درافتد به خاک / زو بدمد بس گهر تابناک (خاک: مجاز از زمین)

خواست کز آن ورطه قدم درکشد / خویشتن از حادثه برتر کشد (قدم: مجاز از کل وجود)

لیک چنان خیره و خاموش ماند / کز همه شیرین سخنی گوش ماند (گوش مجاز قدرت شنوایی)

تکته: اگر معنای غیرحقیقی بر پایه شباهت به جای معنای حقیقی آمده باشد به آن «استعاره» می‌گویند؛ مانند واژه «نرگس» در مثال سوم. (استعاره را در درس پنجم بررسی می‌کنیم.)

الهی‌نامه: سروده عطار نیشابوری و در قالب مثنوی است. / **«کلیله و دمنه»** ترجمه ابوالعالی نصرالله منشی است.

درس دوم: از آموختن، ننگ مدار

مفاهیم

از نیکی کردن میاسا: از نیکی کردن دست نکش / به زبان دیگر مگو و به دل دیگر مدار: به زبان سخنی نگو که برخلاف عقیده‌ای باشد که در دل داری / **در همه کاری داد از خویشتن بده**: در همه کارها عدالت را در مورد خود رعایت کن / **به هر محالی از حال و نهاد خویش بنگردی**: با هر کار بی‌اصل و اساسی، حال و سرشت خود را تغییر ندهی / **ولیکن به ایشان مولع مباش**: اما شیفته آن‌ها نباش / **بَر و بر نگاه می‌کرد اما چیزی دستگیرش نمی‌شد**: خیره نگاه می‌کرد، اما چیزی نمی‌فهمید. / **تعجب برش داشته بود**: بسیار تعجب کرده بود. / **از تعجب دهانش باز ماند**: حیاها سر به هم آورده و خانه‌هایشان یکی شده بود؛ بسیار تعجب کرده بود. حیاها خانه‌ها در هم رفته بودند و خانه‌های آن‌ها یکی شده بودند. / **چشم‌هایش دیگر نمی‌خندید لب‌هایش شل و آویزان شده بود**: چشم‌هایش حالت شادی نداشت و صورتش غمگین بود. / **لب برچیده بود**: بغض کرده و خیلی ناراحت بود. / **این قدر از من حرف نگیر**: این قدر مرا وادار به حرف‌زدن نکن. / **دلش از غم و درماندگی فشرده شد**: وجودش پر از غم و درماندگی شد.

واژگان

تیمار: غم، حمایت و نگاهداشت؛ توجه؛ تیمارداشتن: غمخواری و محافظت از کسی که بیمار باشد یا به بلا و رنجی گرفتار شده باشد؛ پرستاری و خدمت کردن / **ضایع**: تباه، تلف / **عَمَله**: جمع عامل؛ کارگران؛ در فارسی امروز کلمه عمله، به صورت مفرد، به معنی یک تن کارگر زبردست بتا به کار می‌رود. / **قربابت**: خویشی، خویشاوندی در متن درس، منظور «خویشاوند» است. / **محال**: بی‌اصل، ناممکن، اندیشه باطل / **مستغنی**: بی‌نیاز / **مولع**: بسیار مشتاق، آزمند / **نموده**: نشان داده، ارائه کرده، آشکار کرده / **بَر و بر**: خیره / **بِزاق**: درخشان / **تَلّ**: پشته، تپه / **خشت**: آجر خام / **یک‌ریز**: پی‌درپی / **قاش**: [قاج] یک قسمت بریده‌شده از خرزبه، هندوانه یا میوه دیگر / **در رفتن**: فرار کردن / **طاس**: بدون مو، کچل / **خیله**: چاق و کوتاه‌قد / **رَعشه**: لرزش / **سراسیمه**: هراسان، آشفته

نکات زبانی، ادبی و فکری

❑ **املاهای مهم:** مستغنی / مُحال / تیمار / مولع / قربات / ضایع / طاس و بی‌مو / عمله و کارگر / لب حوض نشستن / سراسیمه و هراسان

❑ گاهی یک واژه ممکن است با ظاهری یکسان در متن، معنایی متفاوت داشته باشد؛ مانند: کتابی که در او **داد** (حق، انصاف) سخن‌آرایی توان **داد** (گزارد، انجام داد). عشق شوری در **نهاد** (سرشت، ذات) ما **نهاد** (قرار داد).

❑ **انواع حذف:** گاهی کلمه یا قسمتی از یک جمله حذف می‌شود، بدون این که به معنای جمله آسیبی برسد.

حذف دو نوع دارد:

❶ **حذف به قرینه لفظی:** حذف برای پرهیز از تکرار، مانند: «هم‌نشین نیک، بهتر از تنهایی است و تنهایی بهتر از هم‌نشینی بد». در این جا فعل «**است**» از پایان جمله دوم حذف شده، زیرا در پایان جمله اول، این فعل وجود دارد.

❷ **حذف به قرینه معنایی:** زمانی که خواننده یا شنونده از مفهوم سخن به بخش حذف‌شده پی ببرد و اصلاً نیازی نباشد که در جمله بیاید؛ مانند: «از نمایشگاه چه خبر؟» در این جا فعل «**داری**» از پایان جمله حذف شده چون شنونده، خود متوجه آن می‌شود.

❑ بهره‌گیری از «مثل» نوشته را عمومی و زیباتر می‌کند و بر تأثیر و نفوذ کلام می‌افزاید.

❑ «**قابوس‌نامه**» اثر عنصرالمعالی کیکاووس است. / **داستان «دیوار»** نوشته جمال میرصادقی است.

❑ «**اثر تعلیمی**» اثری است که با هدف آموزش، موضوع‌هایی از حکمت، اخلاق، مذهب یا دانشی از معارف بشری را بیان می‌کند.

❑ قابوس‌نامه، کلیله و دمنه، گلستان، بوستان و مثنوی و آثار طنز همگی جنبه تعلیمی دارند.

❑ عبارت «**گندم‌نمای جوفروش مباح**» یعنی عملی را انجام نده که ظاهر آن درست اما باطن آن نادرست است.

❑ عبارت «این نقاشی را از روی طبیعت کشیده‌ام» یعنی این نقاشی را با استعداد ذاتی خود کشیده‌ام.

❑ بیت «شاد و بی‌غم بزی که شادی و غم / زود آیند و زود می‌گذرند» با عبارت «به هر نیک و بد، زود شادان و زود اندوهگین مشو، که این فعل کودکان باشد.» ارتباط معنایی دارد.

❑ حدیث «حَاسِبُوا قَبْلَ أَنْ تُحَاسَبُوا» با عبارت «و اندر همه کاری داد از خویشتن بده که هر که داد از خویشتن بدهد، از داور مستغنی باشد.» ارتباط معنایی دارد.

فصل دوم: ادبیات پایداری

درس سوم: پاسداری از حقیقت

مفاهیم

خون تو، شرف را سرخگون کرده است / شفق، آینه‌دار نجابت / و فلق محرابی که تو در آن نماز صبح شهادت گزارده‌ای؛ شهادت تو به ارجمندی و شرف، ارزش بخشیده است. سرخی غروب نجابت و پاکی تو را نشان می‌دهد و سپیده‌دم، همان محرابی است که تو در آن، نماز صبح روز شهادت را خوانده‌ای. / **هیچ گودالی چنین رفیع ندیده بودم. / در حضيض هم می‌توان عزیز بود؛** هیچ گودالی به این بلندی و ارزش ندیده بودم. در جای پست هم می‌توان ارزشمند بود. / **مردنی چنان / غبطه بزرگ زندگانی شد؛** چنین مردنی، حسرت بزرگ زندگی شد. / **خونت / با خون‌بهایت، حقیقت / در یک تراز ایستاد / و عزمت ضامن دوام جهان شد؛** خونت با حقیقت که خون‌بهای توست هم‌ارزش است (خون تو عین حقیقت است). / **تو تنها تر از شجاعت / در گوشه روشن وجدان تاریخ ایستاده‌ای / به پاسداری از حقیقت / و صداقت؛** تو شجاع‌ترین فرد تاریخ هستی که به‌خاطر پاسداری از حقیقت و راستی، وجدان تاریخ بشریت را روشن کرده‌ای / **شیرین‌ترین لبخند / بر لبان اراده توست؛** تصمیم و اراده تو با لبخند و رضایت همراه است. / **کلاه از سر کودک عقل می‌افتد؛** عقل نمی‌تواند تو را درک کند. / **در گذرگاه تاریخ ایستاده‌ای / با جامی از فرهنگ / و بشریت رهگذار را می‌آشامانی؛** خود در مسیر تاریخ ایستاده‌ای و فرهنگ شهادت را به انسان‌ها می‌آموزی.

واژگان

تالاب: آبگیر، برکه / **تناور:** تنومند، فربه، قوی‌جثه / **حَضِیض:** جای پست در زمین یا پایین کوه / **رفیع:** بلند، مرتفع / **سُخره:** مسخره کردن، ریشخند / **شرف:** آبرو، بزرگواری / **ضامن:** ضمانت‌کننده،

کفیل، برعهده‌گیرنده غرامت / **عامل:** حاکم، والی / **عزم:** قصد، اراده / **عمارت کردن:** بناکردن، آباد کردن، آبادانی / **غبطه:** رشک‌بردن، حال و روز کسی را آرزو داشتن، بی‌آنکه خواهان زوال آن باشیم. / **فلق:** سپیده‌صبح، فجر / **نجابت:** اصالت، پاک‌منشی، بزرگواری / **سرخگون:** سرخ‌رنگ / **شفق:** سرخی افق هنگام غروب آفتاب / **آینه‌دار:** کسی که آینه پیش روی کسی نگه دارد تا چهره خود را در آن ببیند. / **گزاردن:** اداکردن، به جا آوردن / **کاینات:** تمام موجودات جهان، مخلوقات / **بی‌قدر:** بی‌ارزش / **حاجت:** نیاز / **خوف:** ترس، وحشت

املا: محراب فلق، نمازگزاردن / **گودال رفیع:** حضيض / **غبطه و حسرت:** عامل و حاکم / عمارت و آبادانی.

نکات زبانی، ادبی و فکری

❑ وقتی شاعر یا نویسنده دلیلی غیرواقعی اما ادبی برای موضوعی بیان کند؛ آرایه «**حُسن تعلیل**» پدید می‌آید.

نمونه

❑ **بید مجنون** در تمام عمر، سر بالا نکرد / حاصل بی‌حاصلی نَبُود به‌جز شرمندگی / در این بیت، شاعر علت آویزان بودن شاخه‌ها و برگ‌های بید را سرافکندگی بید به سبب بی‌حاصلی می‌داند.

❑ **درختان را دوست دارم / که به احترام تو قیام کرده‌اند.** / در این سروده، شاعر علت ایستادن را ادای احترام به امام حسین (ع) می‌داند.

❑ **چو سرو از راستی برزد غلم را / ندید اندر جهان تاراج غم را** / علت سرسبزی همیشگی سرو، این است که پرچم راستی را برافراشته است.

❑ **هنگام سپیده‌دم خروس سحری / دانی ز چه رو همی‌کند نوحه‌گری؟** / یعنی که نمودند در آیینۀ صبح / کز عمر شبی گذشت و تو بی‌خبری / علت این که خروس، هنگام صبح شروع به خواندن می‌کند، این است که می‌خواهد بگوید یک شب از عمر گذشت و تو بی‌خبر بوده‌ای.

❑ **عبارت «و آب را / که مهر مادر توست»** تلمیح دارد به حادثی که مهریه حضرت زهرا (ع) را آب دانسته‌اند.

❑ **شعر «پاسداری از حقیقت»** سروده (سید علی موسوی گرماردی) است. این شعر به دلیل داشتن آهنگ، نداشتن وزن عروضی و مشخص نبودن جای قافیه‌ها «شعر سپید» است.

❑ **منظور از عبارت «آه، ای مرگ تو معیار!»** این است که شهادت امام حسین (ع) معیار جداسدن حق از باطل است.

❑ **در عبارت «هر چه در سوی تو حسینی شد / دیگر سو یزیدی»** منظور از «حسینی شدن» اهل حق بودن و «یزیدی شدن» اهل باطل بودن است.

❑ **در سروده «مرگت چنان زندگی را به سُخره گرفت / و آن را بی‌قدر کرد / که مردنی چنان / غبطه بزرگ زندگانی شد»** شاعر معتقد است که «زندگی» به مرگی که بی‌ارزش بودن زندگانی را نشان دهد، غبطه می‌خورد.

❑ **موارد زیر یک به یک ارتباط معنایی دارند:**

سُرْفُ الْمَكَانِ بِالْمَكِينِ (ارزش هر جای و جایگاهی به کسی است که در آن قرار گرفته است).

هیچ گودالی چنین رفیع ندیده بودم / در حضيض هم می‌توان عزیز بود

و بَدَلْ مَهْجَتَهُ فَيْكُ لَا يَسْتَنْقِذُ عِبَادَكَ مِنَ الْجَهَالَةِ وَ حَيْرَةِ الضَّلَالَةِ

او (حسین (ع))، خوش را در راه تو داد تا بندگان را از نادانی و سرگردانی گمراهی نجات بخشد.

بر تالابی از خون خویش / در گذرگاه تاریخ ایستاده‌ای / با جامی از فرهنگ / و بشریت

رهگذار را می‌آشامانی

درس پنجم: غرث شیران

مفاهیم

وین بوم محنت از پی آن تا کند خراب / بر دولت‌آشیان شما نیز بگذرد؛ سختی و بلا، جغد و برانگری است که آبه ما بسنده نمی‌کند و [شما را نیز خانه‌خراب خواهد کرد / آب اجل که هست گلوگیر خاص و عام / بر حلق و بر دهان شما نیز بگذرد؛ مرگ که همه را، خاص و عام، از بین می‌برد، شما را نیز نابود خواهد کرد / **در مملکت چو غرث شیران گذشت و رفت / این عوعو سگان شما نیز بگذرد؛** وقتی که فریاد شیرمانند انسان‌های بزرگ و لایق گذشت، این صدای سگ‌مانند شما